עין משפט נר מצוה

קטו א מיי' פ"ח מהל' קרבן פסח הל' ד ופי"ח מהל' סנהדרין הלכה ג:

◆

תורה אור השלם

ו אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ: שמות יב ט

לשאר דברים הוא דאתא לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה קמיפלגי א)דאמר רבא אכל נא לוקה שתים משום נא ומשום ו)כי אם צלי אש מבושל לוקה שתים משום מבושל ומשום כי אם צלי אש נא ומבושל לוקה שלש משום נא ומשום מבושל ומשום לא תאכלנו כי אם צלי אש אביי אמר ב)א אין לוקין על לאו שבכללות לימא אביי דאמר כרב יהודה ורבא דאמר כרב הונא אמר לך רבא אנא דאמרי אפילו כרב יהודה עד כאן לא קאמר רב יהודה התם אלא דכי נפש הוא חובל לא משמע ריחים ורכב הלכך לשאר דברים הוא דאתא אבל הכא כי אם צלי אש למאי אתא ש"מ ללאו ואביי אמר לך אנא דאמרי אפילו לרב הונא ע"כ לא קאמר רב הונא התם אלא דכי נפש הוא חובל יתירא

לשאר דברים. ולאו לאוסופי לאו אריחים ורכב דהא ריחים ורכב כתיב ברישא ואיצטריך כי נפש לרבות שאר כלים של אוכל נפש: **על לאו שבכללות.** משום לא תאכלו כי אם צלי אש דכייל נא ומבושל ואין לוקין אלא על נא ומבושל שהן מפורשין: **אביי כרב יהודה.** דהיכא דעבר על הכלל ועל הפרט והן שניהן בלאו אחד לא לקי אכללא: **ע"כ לא קאמר רב יהודה התם.** דלא מהני כי נפש לאוסופי לאוי יתירי אריחים ורכב: **אלא משום דכי נפש.** דמרבי שאר דברים אי לאו דכתיב (א) ביה לא מישתמעי ליה מריחים ורכב דה"א הנך דוקא הלכך לשאר דברים אתא ולא תישדייה נמי אהני דמפרש לאו דידהו לאטפויי לאוי: **אבל הכא.** אי לאו לטפויי לאוי אנא ומבושל אתא: **כי אם צלי אש למאי אתא.** אין לך דבר שאינו בכלל נא ומבושל חוץ מצלי דניתי לאזהורי לאו עלייהו ואי אשמעינן מצות צלי קרא אחרינא כתיב ג) צלי אש ומצות וגו':

יתירא

דמפסיד בחובו כנגד הריחים הרי כאילו החזיר הריחים עצמו והוי לעולם ניתק לעשה כדאמר בפרק בתרא דמכות (דף טז.) אהשבת העבוט דהוי ניתק לעשה אפילו נאבד לו העבוט משום דכיון דאיתיה בתשלומין לא לקי ועוד דלא משכחינן במכות ביטלו ולא ביטלו בשום לאו הניתק לעשה כמו בשילוח הקן ובפאה שלא הפריש ואכל הכל ואם הלאו דחבלת ריחים חשיב ניתק לעשה ואם שיבר לוקה ה"ל למיחשבי' נמי התם ועו"ק דהיכי חשיב ליה אביי ניתק לעשה הא לא אשכחן דנתקו הכתוב כדאשכחן גבי השבת העבוט דלא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו דהתם ודאי נתקו הכתוב דכתיב השב תשיב מ"מ אפי' משכנו באיסור ולהכי חשיב בפרק בתרא דמכות (שם) לאו הניתק לעשה וי"ל דטעמא דאביי דלא"ל לאהדורי משום דאי עביד לא מהני כיון שהיה שוגג שאם היה יודע שהוא אסור לא היה מוכנו והוה ליה זכייה בטעות וחוזרת ד):

שנאמר לא יחבול ריחים ורכב. וא"ת לר' יאשיה מנלן דחייב על כל אחת בפני עצמו כיון דמצריך או לחלק ולר' ה)יונתן נמי דלא מצריך לחלק מנלן דמחייב שתים משום ב' כלים כיון דבלאו אחד נאמרו דהכי אמרינן בסוף גיד הנשה (חולין דף קב: ושם ד"ה לר"י) לר' (יונתן) ו) דלא לקי אלא חדא אם אכל בשר מן החי ובשר מן הטריפה משום דתרווייהו בלאו אחד נאמרו ומיהו לר' יאשיה י"ל כיון דכתיב ורכב ולא כתיב רכב הוי כאילו כתיב או רכב וכן בנא ומבושל כתיב ממנו דמשמע אפילו באחד מהן וכן גבי שאור ודבש דאמרינן בפרק כל המנחות (מנחות דף נח: ושם ד"ה אין) דלוקה על כל אחד בפני עצמו דכתיב לא תקטירו ממנו וגבי חרצן וזג כתיב ועד דמשמע שפיר לחלק ועוד דגבי ריחים ורכב אי לא מיחייב אלא על שניהם יחד לשתוק קרא מרכב ולא לכתוב אלא ריחים דמשמע שניהם ביחד אבל קשה לר' יאשיה מנלן דמחייב שתים כיון דבלאו אחד נאמרו אבל לר' יונתן דלאיצטריך חילוק בכולהו חייב על כל אחד ושמא יש לומר דגם לר' יאשיה כיון דאיכא קראי בכולם לחלק חייב על כל אחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה דליכא שום חילוק א"נ יש לומר כיון שהאיסורין מפורשין קאי לאו אכל אחד ואחד כדפי' בקונטרס בפרק בתרא דמכות (דף יח.) גבי לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' דלא חשיב לאו שבכללות אפילו הוה כתיב לא תוכל לאכלם ואם אכל מכולם היה חייב על כל אחד ואחד דלא דמי לבשר בשדה טריפה ולא תאכל הנפש עם הבשר דמשמע דליכא אלא חדא מילתא אע"ג דדרשינן מניה תרי מילי כיון דכתיב בלשון איסור אחד אין חייב אלא אחת והא דמצרכי' קרא לחלק בין אלמנה שהיא גרושה לכ"ג בפרק עשרה יוחסין (קדושין עז:) היינו משום דבגוף אחד אין לחייב שתים בלא פסוק ולכך צריך יתור לחייב שתים באשה אחת וא"ת דבפ"ק דכריתות (דף ד.) אמרינן דבחלב שור וכשב ועז לא לקי אלא חדא וכן לחם קלי וכרמל וכן מעשר דגן ותירוש ויצהר לא הוי לקי אלא חדא אי לאו דאיכא קראי יתירי בפ"ק דכריתות וי"ל דזג וחרצן שני שמות ניהו וכן ריחים ורכב וכן כולם אבל חלב שור וכשב ועז שם חלב אחד הוא וכן שם לחם וכן שם מעשר אחד הוא:

לימא אביי ורבא בפלוגתא דרב הונא ורב יהודה קמיפלגי. וא"ת טעמא דרב יהודה הוי משום דכי נפש הוא חובל לשאר דברים הוא דאתא ולא משום לאו שבכללות כדקאמר אביי וי"ל שכן דרך הגמ' דאע"ג שכבר פירש הטעם אומר לימא דכשאמר הלימא בבית המדרש עדיין לא נודע להם טעם המפורש אלא היה סבור דטעמא דרב יהודה משום דאין לוקין על לאו שבכללות ולרב הונא לוקין וכה"ג איכא נמי בפרק החולץ (יבמות דף לו:) גבי ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם דאחר שכבר פירש דטעמא של אדמון ורבנן כמו שמפרש לבסוף כשדוחה הלימא שלא נחלקו בקם דינא והדר דינא אמר אחרי כן לימא דמ"ד קם דינא כרבנן ומ"ד הדר דינא כאדמון:

אמר לך רבא אנא דאמרי אפי' לרב יהודה כו'. תימה והא גבי זג וחרצן נמי נחלקו בפ' ג' מינין (נזיר דף לח:) ובפרק כל שעה (פסחים דף מג:) דרבא אמר אכל זג וחרצן לוקה ג' משום זג וחרצן ומשום (ב) כל אשר יעשה אע"ג דמכל אשר יעשה אתא לשאר דברים דמרבה בפרק ג' מינים וי"ל דמכל אשר יעשה משמע שהוא בלשון לאו יותר מכולם ולהכי מוקמינן ליה ללאו אזוג וחרצן אע"ג דצריך נמי לשאר דברים א"נ כי נפש הוא חובל משמע דלא אתא אלא לשאר דברים ולא לאטפויי לאוי על ריחים ורכב דודאי אי הוה כתיב כל נפש הוא חובל כדכתיב (במדבר ו) מכל אשר יעשה הוה קאי נמי אריחים ורכב וא"ת אביי מ"מ לא יוכל לדחות אזג וחרצן כמו שדוחה הכא אפלוגתא דנא ומבושל ע"כ לא קאמר רב הונא אלא משום דכי נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ופי' בקונטרס וכי היכי דאתא לשאר דברים אתא נמי לריחים ורכב וא"כ בזג וחרצן נמי נימא לילקי ג' דכי היכי דאתא לשאר דברים אתא נמי לזג וחרצן וי"ל דלא נפרש כפירוש הקונט' אלא הכי פי' נפש הוא חובל קרא יתירא הוא ולא צריך לשאר דברים דשמעינן להו מריחים ורכב דלא הוו ב' כתובים הבאים כאחד דהא איצטריכו לחייב עליהם משום ב' כלים ולא איצטריך כי נפש הוא חובל לשאר דברים טפי מלריחים ורכב ולהכי שדייה נמי אריחים ורכב אבל (ג) כל אשר יעשה מגפן היין לשאר דברים דוקא הוא דאתא דלא שמעינן להו מזג וחרצן ומיהו גם על פי' הקונט' לא קשה דלהכי לא הביא ההוא דזג וחרצן לפי שאינו יכול לדחות ואינו מביא אלא דבר שיכול לדחות וכן דרך הגמ' שאינו מתחיל אלא כדי להוכיח ולהראות דמהכא ליכא למשמע מינה וכי דחי נמי דרב הונא כאביי היינו במאי דקאמר אביי אכל נא ומבושל לוקה שתים ואינו לוקה משום כי אם צלי אש דכי אם צלי אש אתא לכדתניא אבל במאי דמפרש טעמא דאביי משום דאין לוקין על לאו שבכללות לא מצי סבר כרב הונא דהא כי נפש הוא חובל הוי נמי לאו שבכללות ולקי עליה לרב הונא וא"ת ולמאי איצטריך אביי הכא טעמא דאין לוקין משום כי אם צלי אש משום דהוי לאו שבכללות תיפוק ליה דאיצטריך לכדתניא וי"ל דגמ' הוא דקמפרש ומפרש ההוא טעמא אליביה משום דידע גמרא דאביי אית ליה הכי בעלמא גבי זג וחרצן ושאור ודבש א"נ אביי לדבריו דרבא קאמר וה"ק לדידי לא אתי כי אם צלי אש ללאו אלא להקישא נכתב אלא אפי' לדידך דללאו אתא אין לוקין על לאו שבכללות ומטעמא דאמר אביי אין לוקין אלאו שבכללות קאמר בסוף פרק כל שעה תרתי הוא דלא לקי חדא מיהא לקי אבל לטעמא דמפרש כאן אביי אליבא דרב הונא דכי אם צלי אש לכדתניא אפי' חדא לא לקי:

אבל [הכא] כי אם צלי אש למאי אתא. וא"ת והא איצטריך לכדתניא כדקאמר אביי וי"ל דרבא עביד הקישא מצלי אש דכתיב בקרא דלקמיה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו (שמות יב) וסמיך ליה אל תאכלו ממנו נא וגו' אע"ג דבברייתא פ' כל שעה (פסחים דף מא:) נקיט קרא דכי אם צלי אש לאו משום דמיניה דריש אלא ניחא ליה למנקט קרא גופיה דנא ומבושל ואביי סבר דדוקא נקט ליה ברייתא כי אם צלי אש אבל קרא אחריתי לא סמיכה הוא וא"ת והא אכתי איצטריך כי אם צלי לחי ומבושל בחמי טבריא דרבא גופיה קאמר בסוף פ' כל שעה (שם.) מאי חייב דקאמר משום כי אם צלי אש גבי מבושל בחמי טבריא וי"ל דאינו לוקה בחי ומבושל בחמי טבריא כדתניא התם יכול יהא לוקה ת"ל נא ומבושל נא ומבושל אמרתי לך ולא חי ונשמעינן ה"ק רבא כי אם צלי אש למאי אתא פי' לאיזה לאו ללקות אם לא לטפויי לאוי על נא ומבושל וא"ת הא כי נפש הוא (ד) לרב יהודה קאמר רבא דאתא לדברים אחרים ללקות עליהם ולא אמרי' ריחים ורכב אמרתי לך ולא שאר דברים וי"ל דכי נפש הוא חובל מזכיר האיסור שעושה שחובל לכך אתי לשאר דברים ללקות עליהם אבל כי אם צלי אש אינו מזכיר שם איסור ולכך לא אתי ללקות על דברים אחרים כי אם אנא ומבושל שכתב בהן לאו בהדיא השתא משמע הכא דאפילו

לרבא

מסורת הש"ס

א) פסחים מא. [ועמ"ש על הגליון שם], ב) [מנחות נח: וש"נ], ג) [שמות יב], ד) [וע"ע תוס' תמורה ו. ד"ה שאני התם], ה) צ"ל ולר' יוחנן, ו) [צ"ל יוחנן].

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו' אי לאו דכתב ליה לא:
(ב) תוס' ד"ה אמר וכו' ומשום מכל אשר:
(ג) בא"ד אבל מכל אשר:
(ד) ד"ה אבל וכו' נפש הוא חובל לרב יהודה:

◆

מוסף רש"י

משום נא ומשום כי אם צלי אש. משום לא תאכל נא ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש, דכי אם צלי אש נמי אלאו דלא תאכלו קאי (פסחים מא.). מבושל לוקה שתים. משום מבושל ומשום לא תאכלו כי אם צלי אש (שם). לאו שבכללות. דכולל בו כל מיני בשולים שאינן צליה לאסור (שם).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones